

Күски иштерди
— бийик тебүле
өткүрели!

Агитатордын БЛОКНОДЫ

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда
ла агитация бөлүгү

1985 j.

октябрь

10 №

АЛТАЙДЫН БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫН
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БӨЛҮГИ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

ALPHABETICALLY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILL.

1900

1901

1902

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILL.

ПЛАНДАРДЫ ЛА МОЛЈУЛАРДЫ БҮДҮРЕР

Быјылгы јылдын учына ла он биринчи бешјылдыкты божодорына јетире бир кварталдан ас ӱй артты. Областьтын промышленнозынын ла јурт хозяйствозынын ишчилери онын јакылталарын, анайда ок 1985 јылдын пландарын ла молжуларын бӱдӱрери учун тартыжып, партиянын XXVII съездин иште јангы јаан једимдерле уткыыры учун социалистический мӱрӱйди тыгыдып ийдилер.

Акташтагы рудоуправлениенин ишчилери бешјылдыктын планын ӱйинен озо бӱдӱргени керегинде август айдын баштапкы кӱндеринде рапорт бердилер. Он биринчи бешјылдыктын пландарын Горно-Алтайск городто темирбетон эдимдердин заводы јенӱлӱ бӱдӱрген. Коллектив баштапкы октябрьга јетире планга ӱзеери алты јӱс мун салковойдын продукциязын эделе, областьтын стройкаларына аткарды. Бешјылдыктын туркунына бойынын производственный јакылталарын Устиги-Кадындагы агашхоз јенӱлӱ бӱдӱрип келди.

Бӱткӱл областьтын промышленнозы продукцияны текши эдер тогусайлык планды ажыра бӱдӱрди. Планга ӱзеери јети јӱс мун салковойдын продукциязын эдип табыштырган. Былтыргы јылдын бу ӱйине кӱрӱ продукция эдип чыгарары 2,2 процентке кӱптӱгӱн.

Съезд алдындагы мӱрӱйдин озочылы болуп турган темирбетон эдимдердин заводында једимдер анчада ла јакшы. Коллектив быјыл ӱткӱн сегис айдын туркунына јуунтылу темирбетон эдимдерди, былтыргы јылдын ол ок ӱйине кӱрӱ, беш мун кубометр кӱп этти. Бу једим бӱдӱн-јарым айдын планын бӱдӱргенине тӱнгей.

Јуунтылу темирбетон эдимдердин цехте Г. А. Орловтын билгир башкарузынын шылтуунда кажы ла ишмекчи јакылтаны 109,9 процентке бӱдӱрген, былтыргы јылдагызынан 18 процентке кӱп болды. Цехте тӱрт бригада. Олордын бирӱзин А. Ф. Чепуштанов башкарат. Бу бригада јыл башталганынан ала графикти озолой бӱдӱрип келди. Август айдын учында стахановчылардын тартыжузы башталга-

нынын 50-чи жылдыгына А. Ф. Чепуштановтын бригадазы эн бийик једимге једип алган — байрамду кўндеги смена јакылтазын 133 процентке бўдўрген. Ол кўн стахановчылардын эп-сўмезиле А. Р. Чендеков, Е. Т. Крачнаков, А. К. Тарасенко, В. Я. Попов иштедилер.

Гардинный тюль эдер фабрикада бийик арбынду иштеер јозокты Александр Макарович Агеев башкарган экинчи бригада кўргўзет. Быјылгы жылдын баштапкы сентябрьга јетире план аайынча 909 мун метрдин ордына 1014 мун метр продукция эткен. Бригадада бастыразы 15 кижи. Коллектив «ас тоолу улусла кўп продукция берер» ээжиле иштеп, јакылтазын ажыра бўдўрип, бийик чындыйлу продукция эдип турулар. А. М. Агеевтин бригадазында озочылдар сменанын нормазын 120—130 процентке бўдўрип турулар.

Мынан озо городтын предприятиелеринин ортодо сондоп турган бу фабриканын коллективи бос согор фабриканын ишчилери КПСС-тин XXVII съездин јозокту уткыыры учун баштаган социалистический мўрўйгў кирижип, јылдык планы бўдўрерге эрчимдў иштене берди.

Областьтын промышленный предприятиелеринин коллективтери чеберлеп кымакайлаган материалла, сырьело, электроэнергияла эки кўн иштеер болуп молјонгонын бўдўреринде јакшы једимдерге једип алдылар. Јети айдын туркунына продукцияны эдип чыгарарына чыгымдарды 0,5 процентке астадала, 270 мун салковой акча чеберлелген.

Бу ўдўп јаткан јылда культурно-бытовой учурлу товарларды эдип чыгарары бир эмеш јаранды. Бастыра областьта бу товарларды эдип чыгарар план 103 процентке бўткен эмезе былтыргы јылдагызынан 7,6 процентке кўп.

Је оныла коштой промышленностьтын ижинде једикпестер барын база темдектеер керек. Албаты-калык тузаланар товарларды эдип чыгарала, садуга аткара јакылта јўкле 94 процентке бўткен, тўрт миллион салковойдын продукциязы јетире берилбеди. Ўчинчи кварталда договорлор бўтпеди, кирелте пландалганынан ас болды.

Съезд алдында элбеген социалистический мўрўйдў коллективти мергендў ишке билгир кўдўрген, производство ўзеери аргалар табып тузаланган партийный организациялар јакшы једимдерге једип алып турганын озочылдардын ижи керелейт. Јылдын учында иш јаан једимдў болоры баштамы партийный, профсоюзный, комсомольский организациялардын, кажы ла ишчинин јакшы ижинен камаанду болор.

Жылдын учында жаан задачалар колхозтордын ла совхозтордын алдына тура берди. Ол задачалардын бирүзи — малды кыштадарына ончо жанынан быжулап белетенип алатаны. Мында азырал белетеер ишти кар жаарга жетире токтотпос керек. Белетелген өлөңди мал кыштайтан жерлерге көптөдө тартып алар. Малдын кажаандары, малчылардын туралары чыныктап белетелгенин база катап шиндеер.

Жайгы турлулардан кыштуга көчкөн өйдө малдын продуктивностун жабызатпазы жанынан, анчада ла сүтти астапаса кичеенер керек.

Күскиде сүт учун тартыжу Көксуу-Оозы райондо тынгыды. Жакшы једимдерлү уй саачылар СССР Союзтын 60-чы жылдыгынын адыла адалган совхозто көп. Устиги-Оймоннын ла Мультынын уй саачылары жарамыкту жайгы да күндерде, күскиде де, кышкы турлуда да уйлардан көп сүт саар марын тапкан улус. Быжыл күскиде олордын једимдери база жакшы. Август айдын тал-ортозынан ала олор, сүтти төртинчи квартал учун табыштырып баштадылар.

Туулу Алтайда эн ле көп сүт берип турган Көксуу-Оозы райондо андый жакшы керектер көп. Абайдагы ла «Кайтанактагы» совхозтордын саар уйлар кичееп турган бригадалары государствого сүтти, былтыргы жылдагызына көрө, көп табыштырып турулар. Петр Суховтын адыла адалган совхоз баштапкы сентябрьдан ала сүтти планга үзеери табыштырып баштаган. Жылдын баштапкы жарымында сондогонун јоголтор арга эмди Көксуудагы совхозто бар.

Мынан ары сүтти көптөдип баратан задачаны јенүлү бүдүрерге зоотехнический иштин культуразын бийиктедери, фермаларда ишти чике төзөөри, ишчилердин дисциплиназын тынгыдары, фермаларда кажы ла кижы бойынын ижин ак-чек бүдүрери керектү. Шак бу некелтелерди бүдүрип турган улус ла фермалар съезд алдындагы мөрөйдө бүгүн озочыл јерге чыктылар, олор мөрөйдө алынган молжуларын ак-чек бүдүрип жадылар.

Былтыргы жылдын январь — сентябрь айларына көрө, сүтти Кан-Оозы районнын хозяйстволоры көптөттилер. Быжылгы жылдын тогус айынын планын Экинурдын уй саачылары 433 центнерге, Јабаганнын уй саачылары 394 центнерге ажыра бүдүрдилер. Кан-Оозы райондо жылдын экинчи жарымы баштапкы сентябрыга жетире нургулай јут күндерлү де болгон болзо, мында озочыл малчылар уйдын сүдин жабызатпададый аргаларды табып, кичеенип иштенеле,

јакшы једимдерге једип алгандар. «Путь Ильича» колхозто јут күндерде уйларды билгир откорып, уй саар јазалдарды эптү, балкаш јок јерлерге тургузып, уй кабыраачыларды ла уй саачыларды јакшы иштеер немелерле јеткилдейле, јаан једимдерге једип алдылар.

Коштой турган «Путь Ленина» колхозтын уй саачыларынын айалгазы түнгей де болзо, андый једимдерге једип болбодылар. «Путь к коммунизму» колхоз јайгыда једип алган кемин јабызадып ийди. Бу хозяйствонын адын чыгарып туратан уй саачылардын — К. Алексееванын, В. Мампинанын ла өскөлөринин де једимдерине көрө, сүт саап алары күскиде кезем астай берди. Моты-Оозында ла Келейде көп сүт учун мөрөйдин оды өчүп барып јат. Озочылдардын эпсүмези туура ташталган болгодый. Јайгы өйдин јарамыкту аргаларын Талицанын уй саачылары јетире тузаланып болбодылар. Бу хозяйствонын башкараачылары ла зооветспециалисттери сондоп турганына јанжыга бердилер деп айдар керек. Сүтти көп тө саап алып турган өйдө заводко тартып јетиреринде тутактар болгон. Көп сүт үрелген учуралдар болды.

Шебалин райондо планды бүдүрери өрөлү-төмөндү. «Эликманардагы», «Эјегандагы» ла Шебалиндеги совхозтордын керектери бир кеминде јакшы барып јат. «Семинский» совхозтын ишчилери өткөн јылдардагы јастыраларын түзедип, фермаларда дисциплинаны тыгыдала, ишти зоотехнический науканын некелтелери аайынча чике төзөп, уйлардын азыралын тыгыттылар. Анайда кичеенип иштейле, хозяйство сүтти былтыргы јылдын бу өйдөгизинен алты јүс центнер көп табыштырган. Ол јакшы једим. Көп јылдардын туркунына улай сондоп турган бу совхоз кезем ондолор аргалузын көргүзет.

Ильинкада ла Чаргыда керектер ондолбой туру. Эмди сакыыр неме јок. Кар јаайла, соок күндер турза, сүтти көп-төдөргө күч болор. Ол өйгө эмдештен белетенер, сүтти ас-татпаска кичеенер керек.

Ондой районнын ишчилери јылды јакшы једимдерлү божодып барып јадылар. «Јолодогы» совхоз сүтти государственного табыштырар тогусайлык планды баштапкы сентябрьга бүдүреле, октябрь ай учун табыштыра берген. Өлөтүнүн, Хабаровканын, Коротынын мал өскүрөөчилери јакшы иштенгилейт.

Јылдык јакылтаны бүдүрери Чой райондо чочыдулу. Мындагы совхозтор сүт табыштырарын, былтыргызына кө-

рө, јети процентке јабызаттылар. Бу районнын јаланда-рында ла мал кабырган кобыларында өлөң сүреен јакшы бүдерде, андый болорын кем де сакубаган.. Бир өйдө уйдан эки мун литрден ажыра сүтти Паспаулда, Ишинскте, Ыныргыда, Устиги-Пьянководо көп уй саачылар сааган. Чой районнын хозяйстволорынын башкараачылары госу-дарствого сүт табыштырарында сондошты јоголтор арга-ларлу. Јаңыс ла ол аргаларды билгир тузаланары керектү.

Сүтти көптөдөтөн база бир быжу арга — улустын бойынын болушту хозяйствозында артыкташкан сүтти са-дып алар иш төзөйтөни. Бу ишти Ондой райондо билгир төзөдилер. Кан-Оозы райондо тогус айдын туркунына туш улустаң сегис јүс центнерден ажыра сүт садып алган. Турачак райондо улус государственого бойынын күүниле көп сүт та-быштырдылар. Майма ла Көксуу-Оозы райондордо улустаң государственого сүт садып алары јанынаң берилген јакыл-таны бүдүрип болбодылар.

Эмди октябрь-ноябрь айларда мал кыштуга тургузылган баштапкы ла айлардан ала уйларды кичееп азырап, сүдн аstatпас, чыңдыйын јабызатпас керек. Ол јанынаң Ондой райондо «Јолодогы» совхоз јозок көргүзет. Бу хозяйстводон заводко барган сүттин 80 проценти баштапкы сортло та-быштырылат.

Август айдан ала јайгы одорлордо семирген малды тү-жүрип, этке табыштырары башталган. Баштапкы јакшы је-димди Кан-Оозы райондо «Ленинский наказ» колхоз көр-гүсти. Мөндүр-Сокконнын мал өскүрөөчилери эки мун центнерден ажыра эт табыштырдылар. Государствого эт табыштырары јанынаң тогус айдын планын Көксуу-Оозы райондо «Кайтанактагы» совхоз өйинен озо бүдүрген. Ончо хозяйстволордон эткомбинатка эмди тургуза семис мал ба-рып туру. Анайда јакшы баштап алганын там көндүктирип, государственого эт табыштырар јылдык ла бешјылдык план-дарды ажыра бүдүрери учун мөрөйди тыңыдары — партий-ный организациялардын задачазы.

ИШКҮЧИЛЕ ЈАТКАНДАРДЫҢ ОБЩЕСТВОЗЫ

Социализмди тѳзѳп бѳдѳргени общественнын классовой кеберин чек ѳскѳлѳндирет. Јѳѳжѳни, производствонун средстволорун байлар ээленетени, кижии кижини кулданып, кѳчин јийтени јоголып јат. Совет социалистический обществодо эн ле кѳп улусту ишмекчи класс ороондо бар албатыкалыктын 62 проценти боло берди. Ишмекчи класс кѳп нургуны хозяйствонун баштаачы бѳлѳгинде — промышленностьто иштенип туру. Совхозтордо, транспортто, экономиканын ѳскѳ дѳ бѳлѳктеринде база ишмекчилер иштенгилейт.

Совет Союз телекейде озочыл индустриальный государство боло бергениле, промышленностьтын јангы бѳлѳктери тѳзѳлгѳниле кожо ишмекчи класс ѳскѳлѳнгѳн. 1917 жылдын Октябрыга јетире ишмекчилер кѳп нургуны јенил ле ашкурсак эдер промышленностьто иштенген болзо, бѳгѳн бистинг ороондо ишмекчилердин кѳп нургуны темир кайылтарында, машиналар эдеринде, химический ле нефтяной промышленностито иштенип туру.

Ишмекчи класстын текши ѳредѳзи ле культуразы бийиктеген. Революциядан озо фабрикаларда ла заводтордо ишмекчилердин кѳп нургуны бичик билбейтен. Эмди промышленностьтогы ишмекчилер текши эмезе анылу орто ѳредѳлѳ. Олордын кѳбизи иштегениле коштой энирдеги школдордо, техникумдарда ла институттарда ѳренгилейт. Квалификациязы бийик ишмекчилер — станоктор, машиналар, аппаратура јазачылар, операторлор кѳп нургуны сагышла иштегилейт. Озочыл ишмекчилер, ишти јангыртаачылар бичикчизиле, тапкыр шѳѳлтезиле инженерно-технический ишчилерге јууктап, тендеже бердилер.

Совет социалистический обществодо экинчи јанн класс — крестьянство ороондо бар бастыра улустын 15,1 проценти. Крестьяндар социализмнин јолына 30-чы жылдарда кирген.

Ижи ле культуразы аайынча колхозчы-крестьяндар ишмекчи класска јууктажып келди. Колхозчылар јанн социалистический хозяйстволордо машиналар тузаланып, ѳмѳлѳжип иштеп турулар. Јурт хозяйстводо науканы ла техника-

ны элбеде тузаланганыла кожо жаңы профессиялар табылды. Бүгүн журт јерде төрт миллионноң ажыра механизаторлор — трактористтер, машинисттер, комбайнерлор, шоферлор, уй саар операторлор, электриктер иштеп јат. Журт јердеги улустың көп нургуны орто ло бийик үредүлү.

Производственный ла улус журтайтан тураларды, ол тоодо школдорды, клубтарды, кинотеатрларды, больницаларды, стадиондорды тудары көптөгөни, радио, телекөрүлте, телефон элбеде таркаганы совет деремнени танытпас эдип јарандырган, журт јердеги улус культураның ла искусствоның жаңы једимдерин тузаланар аргалу боло берди.

Совет обществодо ишмекчи класстан ла крестьянстводон өзүп чыккан интеллигенция түрген көптөй берди. Олордың көп нургуны материальный производсто, наукада, техникада ла культурада, су-кадыкты корыырында ла албатының үредүзинде, государствоның ла эл-јоннын керектерин башкарарында иштенип турган бийик үредүлү специалисттер.

1926 јылда бистинг ороондо сагышла иштеген улустың тоозы 3 миллионго шыдар, 1937 јылда 10 миллионго шыдар болгон, эмди олордың тоозы 38 миллионго шыдарлашты.

СССР-динг социальный төзөгөзи — ишмекчи класстың, колхозчы крестьянствоның ла албатының интеллигенциязының бузулбас союзы болуп јат деп, СССР-динг Конституциязының 19-чы статьясында бичилген.

Баштапкы социалистический революция телекейдинг эн ле көп национальностторлу государствозының бирүзинде — 100 нацияларлу ла ук албатыларлу Россияда јенген. Каан башкарган Россияның јака јерлеринде журтаган, бойының өзүминде тың сондогон албатыларды кыйа көрүп базынчыктаган, кулданып күчин јиген.

Октябрьский революция јенген кийнинде Совет јан партияның улу Ленин тургускан национальный политиказын жүрүмде бүдүрип, бастыра нацияларды тен праволу эткен, национальный базынчыкты јоголткон.

1922 јылда Советтердинг 1-кы съездинде Совет Социалистический Республиказының Союзы төзөлгөн. Ого социализмнинг јолына турган јайым республикалар акту бойының күүниле бириккендер.

Эмди «Совет Социалистический Республикалардың Союзы — көп национальностторлу бирлик союзный государство болуп јат» деп, СССР-динг Конституциязының 70-чи статьясында бичилди.

СССР-ге 15 союзный республика кирет, олардын бойло-рында автономный республикалар, автономный областьтар, автономный округтар бар.

Башка-башка нациялар союзный государствого бирикке-ни, өмөлөжип социализмди бүдүргени, Ада-Төрөл учун Улу жууда социализмнин једимдерин корулаганы СССР-дин ал-батыларынын бек најылыгы боло берди.

Революциядан озо бистинг ороондо нациялардын ла ук албатылардын өзүми өрөлү-төмөндү болды, кезиги тын сондойло, јоголорго једе берген. Орто Азиянын көп район-дорында феодальный ла јарымдай феодальный, Ыраак Түн-дүкте, Сибирьдин кезик јерлеринде патриархально-родовой ээжилерлү јүрүм болгон. Анайдарда, экономический ле культурный өзүмде сондогон албатыларды капитализмнин јолына тургуспай, көнү социализмге апарар задача турган.

КПСС-тинг национальный политиказынын ла коммунист-тердин эрчимдү ижинин шылтуунда, совет албатылар өмө-лөжип, бой-бойына болушканы ажыра бу задача јенүлү бүткен. Мында анчада ла улу орус албаты болушканы јаан учурлу болды.

Партия ла Совет башкару сондогон национальный јака јерлерди түрген өскүрип баштадылар. Олардын экономика-зын ла культуразын јарандырып өскүрерине көп акча-јөөжө берилген, национальный кадрлар белетелген.

Јаңы Конституция јөптөлгөн 1977 жылга СССР-дин про-мышленнозынын продукциязы, 1913 жылга көрө, 145 катап көптөгөн болзо, Белоруссияда 188 катап, Қазахстанда — 226 катап, Арменияда — 307 катап, Киргизияда — 317 ка-тап көптөгөн. Совет јаннын жылдарынын туркунына төртөн-нөң ажыра албатылар, ол тоодо алтайлар бойынын бичигин ле литературазын төзөп, инженерлерин, врачтарын, јурук-чыларын, бичиичилерин, композиторлорын, ученыйларын бе-летеп алдылар.

Совет јаннын жылдарынын туркунына алтай албатынын јүрүминде кандый јаан социально-экономический јангырту-лар болгонын мындый тоолор керелейт. Туулу Алтайда оок-теек артельдердин ордына эмди бистинг областьта өндү те-мирлерди јер алдынан казып алып кайылтып турган пред-приятиелер, агаш белетеер ле агаштан продукция эдер, аш-курсактын, строительствого керектү материалдардын ла је-нил промышленностьтын предприятиелери иштегилейт.

Бүгүн бистинг областьта промышленный производство, автономный область төзөлгөн 1922 жылдагызына көрө, 55,3 катап өскөн. 1940 жылда Туулу Алтайда јыл чыгара эткен

продукцияны эмди областьтын предприятиелери бир айдын туркунына эдип чыгарып турулар.

Онынчы—он биринчи бешжылдыктарда областьта бар тогус районнын жетүзине государствонун электроэнергиязы өтти. Бастыразы 967 километр электроэнергия өткөн. Шебалин райондо Жыланду журттын жанында Кадын сууда гидроэлектростанция тудулар. Он биринчи бешжылдыкта областьта капиталый строительство, онынчы бешжылдыктагызына көрө, эки катап көптөди.

Совет жаннын жылдарынын туркунына Туулу Алтайдын журттары танытпас болуп кубулды. Азыйда өзөктөр сайын көчүп жүрген алтайлар эмди телкем оромдорлу, жараш тураларлу, клубту, магазиндерлү, школду, больницалу деремнелерде журтагылайт. Бүгүнгү күнде областьта 20 колхоз ло 28 совхоз бар. Ого үзеери бистин областьта «Алтайанпром» биригүнинг ан өскүрип турган 7 совхоз, адару өскүреечи «Нехтар Алтая» совхоз, ВАСХНИЛ-дин Сибирьдеги бөлүгинин Туулу Алтайда ченелтелер өткүрип турган хозяйствозы, Сибирьде сад өскүрери жанынан научный шинжү өткүрип турган М. А. Лисавенконын адыла адалган институттын Горно-Алтайсктагы хозяйствозы, СССР-дин наукалар Академиязынын Сибирьдеги бөлүгинин цитология ла генетика институтунын Алтайда ченелтелү хозяйствозы (Шебалин райондо Чаргы журтта), жиилектер ле маала ажын өскүрер совхоз-завод «Подгорный» иштеп турулар.

Государство оморды ончозын жап-жагы техникала-тракторлорло, комбайндарла, автомобильдерле, өскө дө чүмдү техникала jepceген. 1932 жылда бастыра областьта жүк ле эки трактор бар болгон болзо, эмди кажы ла колхозто ло совхозто 30—40 трактор, комбайндар, көп автомашиналар бар.

Өткөн жылдардын туркунына аштын кыралары 9,3 катап элбеди, уйлардын тоозы — 2,3 катап, койлордын ла эчкилердин тоозы 11,4 катап көптөди.

Жуунын алдындагы ойгө көрө государственого сүт табыштырып турганы 4 катап, эт — 9 катап, түүк табыштырып турганы 10 катап, аш өскүрип жуунадып турганы 2,5 катап көптөди.

Туулу Алтай бүгүнгү күнде ороонго эн ле көп аннын мүүзин, эчкинин ноокызын берип турган jer. Бастыра ороондо тарап алып турган ноокынын 39 проценти, аннын мүүзинин 47 проценти Туулу Алтайга келижип туру.

Озогы өйдө экономикада ла культурада тын сондогон,

түрени жүрүмдү Туулу Алтай коммунистический партиянын ленинский национальный политиказын жүрүмде бүдүргөн шылтуунда албатызы нургулай бичикчи, бийик культуралу, литературалу ла искусстволу автономный область боло берди. Туулу Алтайда Совет жан турар алдында сок жангыс баштамы школ иштеген. Бичикчи улус 3 процентке шыдар болгон.

Эмди алтай албаты бойында литературалу. Областьта бичиичилердин, журналисттердин ле журукчылардын организациялары бар. Алтай прозаиктердин ле поэттердин книгелери Москвада, Киевте, Новосибирскте, Барнаулда, Казахстанда, Тувада ла Якутияда кепке базылып чыккан. Алтай журукчылардын произведениелери элбеде жарлу, музыкальный культура өнжиди.

Областьта педагогический институт, орто үредүлү техникумдар ла училищелер школдорго үредүчилер, албаты-хозяйствозына специалисттер белетеп јат. Туулу Алтайда текши үредүлү школдор көп, олардын көбизинде алтай балдар бойынын төрөл тилиле үренгилейт. Уренчиктердин тоозы, 1922 жылдагызына көрө, 19,3 катап көптөгөн.

Алтай албатынын национальный кеберлү, социалистический учурлу культуразы там ла јаранып туру. Улу Октябрьский социалистический революциядан озо Туулу Алтайда культуранын учреждениелери јок болгон. Эмди областьта национальный драмтеатр, албатынын 11 театры, краеведческий музей, концертно-эстрадный бюро иштеп турулар.

Автономный область төзөлгөн 1922 жылдан ала алтан үч жылдын туркунына клубтардын ла библиотекалардын тоозы 10 катап көптөгөн. Кинотеатрлар јок, јүк ле эки киноустановка болгон. Эмди кажы ла јуртта киноустановка, јаан јурттарда кинотеатрлар бар. Кинофильмдерди ыраак турлуларда малчылар көргүлейт. Телеберилтелерди бүгүн областьта јуртаган улустын 90 проценти көрөр аргалу боло берди.

Туулу Алтайда наукалардын 30 кандидады, 15 муннан ажыра бийик ле аңылу орто үредүлү специалисттер иштеп јадылар. Областьта бичиктер кепке базып чыгарып турган издательство јүзүн-башка политический, художественный ле учебный литератураны жылдын ла 170 мунга шыдар экземпляр тиражла чыгарат. Эки областной, эки районный газет 34 муннан ажыра тиражла таркайт. Анайда ок «Агитатордын блокноды», литературно-художественный јуунты чыгып јат. Алтай ла орус тилдерле областной радионын берилтелери өдөт.

Революциядан озогы Россияда алтайлар, өскө дө оок албатылар чылап, јоголып калар јолдо болгон, улустын, анчада ла балдардын өлүми көп болды. Бастыра Туулу Алтайда јүк ле эки врач, 11 орто медишчи бар болгон. Эмди бистин областта улус эмдейтен ле оорулардан чеберленер профилактический иш өткүретен 260 медицинский учреждение иштеп јат. Јап-јангы медицинский инструментле јепселген, бу учреждениелерде 408 врач, 1900 орто медишчилер кижининг су-кадыгын корып, эмдеп турулар.

Бу өдүп јаткан он биринчи бешјылдыкта су-кадыкты корыырына јылдын ла 12 миллион салковойго шыдар акча эмезе кажы ла кижы бажына 70 салковойдон чыгымдалган. Революциядан озо кижы бажына јылына 26 акчадан чыгымдалган.

Улу Октябрьский социалистический революция јенгеле, Совет јан турган јылдардын туркунына бистин область экономикада ла социальный јүрүмде јаан једимдерге једип алган. Бүгүн областта алтайлар ла орустар, казахтар ла украиндер, бистин орооныстын өскө дө 40 нацияларынын ла ук албатыларынын улузы карындаштык биледе өмөлөжип, коммунизмди төзөп бүдүреринде нак иштеп ле јуртап јадылар.

Олордын најылыгы быжу ла бек болгоны Ада-Төрөл учун Улу јуунын јылдарында ченелген. Калју өштүле-фашизмле јалтаныш јоктон ло јана баспастан јуулашканы учун Туулу Алтайдан барган 6555 јуучыл СССР-динг ордендери, медальдарыла кайралдалган. 25 кижиге дезе, Совет Союзтын Геройынын бийик ат-нерези адалган.

Совет јаннын јылдарынын туркунына ады јарлу улустын тоозы көптөди. Олордын ортодо: Социалистический Иштин Геройлоры — койчылар Марчина Тана ла Тоедов Јелмек, ан өскүреечи Попов Петр, КПСС-тин XXVI съездинин делегаттары — Масканов Солтон Амырович ле Тонкушева Магдалина Семеновна, јарлу бөс согоочы Ворошина Евдокия Ивановна ла өскө дө көп озочылдар.

Улу Октябрьский социалистический революциянын 68-чи јылдыгына Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары, бастыра совет албаты чылап ок, быјылгы јылдын ла бастыра он биринчи бешјылдыктын пландарын ла молјуларын бүдүреринде јангы јаан једимдерлү уткып турулар.

Н. КУЛОВ.

КАЧАН ДА УНДЫБАЙ САНАНЫП ЈҮРЕР

«Бистин јашöскүримистин келер öйи керегинде мен јантайын сананып јадым. Јашöскүрим јанынан кичеенетени — революция тургускан задачалардын бирүзи болуп јат. Буржуазный жүрүмнен арткан-калганы революциянын керектерине, ол тоодо јашöскүримди öскүрип тазыктырар ишке, коомой салтарын јетирип турганы јартаза, оны јоголторы учун ажындыра тартыжар керек» деп, Владимир Ильич Ленин 1920 јылда күскиде Клара Цеткинала куучындажарда айткан (В. И. Ленин керегинде эске алынганы, М. 1979, 9 том, 47 стр.).

Улу башчынын анайда айтканы эмдиги öйдө, качан буржуазиянын пропагандазы Совет Союзка удурлаштыра идеологический жүу öткүрип, бистин орооннын кезик улузын, элден озо јашöскүримди социализмнин јолынан туура апарарга күжүренип турган öйдө анчада ла јаан учурлу боло берди.

Кажы ла обществонын јиит үйези кажы ла öйдө болуп турган керектерди оноң ары көндүктирип турган ийде болгон. Оныла коштой јашöскүрим обществодо болуп турган јаан учурлу социально-экономический јангыртуларда эн ле тын туружаачылар болуп јат. Ф. Энгельс бу керектерди темдектеп, «бистин келер öйис өзүп чыдап јаткан јиит үйеден камаанду. Ненин учун дезе, шак ла ого бисте бар бастыра јарашпастарды јоголтоло, жүрүмди ичкери көндүктирерге келижер» деп бичиген. (К. Маркс, Ф. Энгельс. Баштапкы произведениелеринен, М. 1956, 384 стр.).

Научный коммунизмди тözööчилердин бирүзи анайда айтканын буржуазиянын эмдиги идеологторы ајару јок арттырбадылар. Онын да учун олар бүгүн ишмекчи класстын классовый тартыжузынан јашöскүримди туура тургузала, прогрессивный ийделерден, элден озо телекейде компартиялардын ла ишмекчи класстын тартыжузынан айрыла классовый тартыжуда туруштырбаска кичеенгилейт.

Буржуазияны корычылар социалистический ороондордын, ол тоодо Совет Союзтын јиит үйезине удурлаштыра ууланган пропагандазына јаан ајару эткилейт. Олар бистин орооннын јиит уулдарына ла кыстарына социализмге, Совет јанга јарабас шүүлтелер таркадарга, государственного ло эл-јонго каршулу керектер эттирерге албаданып турулар.

Буржуазный жүрүмнүн ээжилерин ле кылык-жанын совет жүрүмге өткүрөтөн аргалардын бирүзи — Күнбадыштагы жүрүмди мактап көргүскөн сөстөрлү ле журуктарлу кийим болгон до, эмди де артып јат. Бүгүн городтордын оромдорында ла јурттарда өскө ороондорынын тилиле бичиген јарты јок сөстөрлү майкалар, јалтыраган топчыларлу джинсылар кийген јиит уулдар ла кыстар баскылап жүргенине учураарыгар.

Андый кийим сүүген улусты майка эмезе штан эптү болгоны эмес, кийимдерди эткен фирманын танмазы, јалтыраган јуругы, јарты јок сөстөри соныркадып јат. Андый кийимдүлөрдүн көбизи журуктар неге учурлалганы, сөстөрдө не керегинде айдылганын билбей тургандары јастыра.

Гран ары јанында эдилген кийимдерде көргүзилген журуктар ла кепке базылган сөстөр тегин эмес, олардо кандый бир аңылу учур бар болуп јат. Кандый учур, јажытту шүүлте барын шүүп көрөли.

Јуу-чакту өйдүн кийиндеги јылдарда бистин ороондо ло гран ары јанында көп улус черүнүн кеп-кийимдү артканында јажыт јок. Је ол кийимди мода эдип эмес, өскө кеп-кийим јок болордо кийерге келишкен.

Албатынын јуунын өйинде шалтыраган хозяйствозы орныгып, экономика тыгып, улустын јадын-јүрүми јаранганыла кожо бисте андый кеп-кийим табынча астап, јоголо берди. Андый керектер јангыс ла бисте болгон. Је политиктери јангы олјочыл јуулар баштаар амадулу ороондордо военный кеп-кийим модадан чыкпаган. Карын, империализмнүн идеологторы ого учурлалган журуктарлу ла сөстөрлү кийимди таркадарын кичеенгилейт.

Американын империализми Вьетнамды олјолоп алар амадула кирлү јуу баштаарда, олар бойынын јашөскүриминин ортодо кубакай сары өңдү военный кеп-кийим таркаттылар. Черүдеги солдаттардын кийиминдий андый өң бастыра телекейде толды. Бистин ороонго база өткөн. Кезикте кубакай сары бөстөң көктөгөн, английский тилле «США-нын черүзи», «США-нын талайда јуулажар флоты» деп сөстөр кепке базылган, јендеринде Американын черүзинин капралдарын керелеген темдектү платье кийип алган кыстар туштайтан. Кезик кийимде кепке базылганында бистин ороондо жүрүмди јабарлаган балыр сөстөр учурап јат. Андый платье кийген кыстар биске јарабас, јаман шүүлтелер таркадып тургандарын бойлары да билбегени јарт.

Өскө албатыларды јабыс көрөр ло јууга белетенер шү-

үлтелерди андый темдектер ажыра таркадып жадылар. Темдектезе, майканын эмезе куртканын карманынын кырына кичү сары чолмон көктөйлө, жанына «күлер медаль» деп бичиген сөстөр бар. Андый күлер медальла Вьетнамдагы жуунын ойинде төрт жүс вьетнам кижини өлтүргөн американ жуучылды кайралдап турганын «фирмалу» кийим сүүчилер билбес болор.

Эмезе карманда английский тилле «эткен керек учун» («За заслуги») деп бичигенин жарттаары. Кандый керектер эткени учун? Оны бис эмди билерис. Бир жүс вьетнам кижини өлтүрөле, ол улустын кулактарын кезеле, экелгени учун андый медальла кайралдап туратан. Оны билбеген кезик жииттер андый быјар јаман сөстөрлү кийим кийерин сүүп жадылар.

Күнбадышта американ солдаттарды «ырыс эдеечилер» деп адагылайт. США-да ологго учурлай андый ок атту газет чыгып јат. Онын редакторы Вьетнамда, Сальвадордо, Никарагуада көп улус өлтүргөн кижини. Ол кижини газет чыгарганыла коштой, «кызыл болгончо өлүп калзын», «Ончолорын өлтүр, бурулу — буру јогын кудай билзин», «энеге болуп, коммунистти өлтүр» деген ле өскө дө сөстөрлү майкалар көктөп туру.

Анайдарда, кеп-кийимдеги (майкаларда ла джинсыларда) көргүзилип бичилгени политикала көнү колбулу болуп јат. Кеп-кийимдеги јажыды јок јарт көргүзилген темдектерле, сөстөрлө коштой, јажыттулары, бачым јарты јогы база бар. Темдектезе, теп-тегин футболкада «88» тоо бар. Бу тоодо јажытту учур барын көп жииттер билбес.

Баштапкызында, бу тоо кижини өлтүрөргө јалдап алган улусты анылу темдектегени. Экинчизинде, орус јеринде улусты кресттеери башталган мун јылдыгын — 1988 јылды темдектегени. Анайда чүми јок «88» тооло кижини өлтүрөшүүлте ле кудай јангы таркадылып јат.

Социализмге, бистин жүрүмге јарабас идеологияны, шүүлтелерди ле культураны анайда ок күнбадыштагы кинофильмдер таркадат. Олор жүрүмде болгон-болбогон керектерди кайкамчылу ла јилбилү эдип көргүскени ажыра кижини базынарын, јаман көрөрин, өлтүрөрин көргүзип, јаан амаду јок жүрөшүүлте таркадып жадылар. Американын фильмдерин көрөлө, кезик улус «је бу Белоснежкада, Микки-Мауста Дональд суугушта ненин јаманы бар эди» деп сананар. Је теренжиде шүүп көрзө, ол — буржуазный Америкада жүрүмди јакшы эдип көргүзөргө амадаганы.

Буржуазиянын культуразын музыка ажыра база элбеде таркадып жадылар. Јашөскүримге качан да болзо, жаңы ритм ле стиль керек. Је олар көп учуралда гран ары жагындагы эстраданын эн јакшы ойындарын бойына албай, ого ајару этпей турулар. Буржуазиянын пропагандазына ол табылбай турган арга болуп јат. Бүгүн күнбадышта «Кисс» («окчогоны») ансамбль элбеде таркаган. Бу ансамбльды грампластинкалар ажыра мактап таркатканыла коштой, онын адын, анда турушкан улустын сөстөрүн кепке баскан майкалар, футболкалар эдип чыгарганы ажыра таркадып турулар.

Кезик јиит улус ансамбльдын творческий ижинин учурын ондобой, оны өткүрө мактап, «Кисстинг» реклама-јарык кийимин кийип алганын тынзынып јүрөтени каткымчылу да, кайкамчылу да. Олордын мактап турган ансамблинде турушкан улузы Америкада броневикилерге отурып алып, јызыраган-күзүреген, јалтыраган, шыңыраган тал-табышту, кыйгы-кышкылу кожондогылап мантадып, концерт көргүскилейт.

Концертти уккан јиит уулдар ла кыстар ол табышка калјуурып, ол-ло тарый магазиндердин көзнөктөрүн ооткылайт, туштаган улусты сабап, учураган немелерди үрөп, оодып, сындырып тургылайт. Американын андый «музыкага күүнзеген» уулдары фашисттердин кылык-јагын орныктырала, таркадып жадылар. «Кисс» ансамбльдын темдектерин тагынган уулдар ла кыстар јаман кылык-јанды, быјар јүрүмди ле каршулу керектерди таркадарына билбес јанынан јөмөлтө эдип турган улус.

Оиыла колбой бистинг кезик уулдарыска тын јараган футболкаларда ла майкаларда бар јаркын јуруктар керегинде база ајдар керек. Јурук јуруктан башка. Онызы чын. Јаш баланын эмезе јиит уулдын майказынын төжинде чочып калган койон отурганында јаман неме јок. Је уулдын төжинде Американын јутпазы тижин арсайткан турганы — өскө неме. Андый јуруктар ажыра Америкада сайраган јүрүмди мактап жадылар. Эмезе кеп-кийимдеги јуруктар ажыра США-нын черүзине јииттерди кычырып турганы. Төжөөрдө јурукта турган кижидий тын ийделү ле бай болорго турган болзоор, Американын черүзине киригер, ол тушта черүле кожо бастыра телекейди эбирип келеле, көп акчалу, неден де јалтанбас ийделү, октон өлбөс, сууга чөнгөс, бай улус болороор деп, кычырып турганы.

Анајдарда, футболканын эмезе майканын төжинде арсак тиштерлү, оозын кулактарына јетире ачып алып, сыр каткыда турган кижиге тегин эмес, тегенектү.

Кийимдеги тын чүми жок темдектер ле сөстөр ажыра күнбадыштагы ороондордо буржуазиянын пропагандисттери јиит улустын сагыш-шүүлтезин бойына јарамыкту эдип аларга кичеенип јадылар. Оны билип јүрер керек.

Олордын андый кирлү амадулары бистин јашөскүримге једип јат па? Једип ле таркап јат. Оны јажыарга јарабас. Бистин городторыстын оромдорында јараштыра кийинген, чүмдү галстугын сионисттердин алты толыкту чолмонына туттурган уулдар көрөрин. Каа-јаа кыстардын чамчазы база андый чолмондорло туй чүмделген болот. Бу уулдар ла кыстар сионисттердин «байлу алты толыгы» јаман кылыкту, кара сагышту «Давид каанынын чолмоны» болгонын, байла, билбес болор.

Андай да болзо, «Израильдин үни» деп адалган радиостанция сионисттердин «алты толыкту чолмонын», өскө дө темдектерин мактап, элбеде таркадарын кычырат. Мында сионисттердин аңылу политиказы бар. Керек неде дезе, сионисттердин мүргүүлинде айдып турганы аайынча «байлу алты толыкту чолмонды» өрө көдүрип мактаганы ажыра еврейлер өскө албатыларды бийлеер эдип кудай јайаган нация болгоны керегинде сионизмнин төс үредүзи таркадылып јат. Еврейлер өскө албатылардан артык болор учурлу деген шүүлте фашисттердин ле расисттердин идеологиязына түнгей.

База бир айдатан неме — кресттер керегинде. Калганчы өйдө бистин кезик уулдарыс ла кыстарыс мойнында кресттү јүрер болдылар. Кандый да темирден эткен болзо, алтыннан да эткен крест болзо, ол кееркединген темдек эмес. Ол — совет кижинин јүрүмине јарабас идеологиянын, көрүм-шүүлтенин темдеги болуп јат.

Өрө айдылганы аайынча мындай түп-шүүлте эдерге јараар: буржуазиянын пропагандазы бистин ороонго, социализмге удурлаштыра өткүрип турган каршулу иште тузаланган эп-аргалардын, эп-сүменин ортодо јаан учурлузы — јашөскүрим таркаткан кийимдерде кепке базылган темдектер ле сөстөр ажыра совет улустын јиит үйезинин сагыш-шүүлтезин булгап, өскө ууламјы берерге амадаганы. Күнбадыштагы идеологтор бу каршулу ижинде бисте кезик јиит уулдар ла кыстар гран ары јанынан келген «фирменный» кийимдү болорго күүнзегенин көп учуралда тын једимдү тузаланып јадылар.

Бу учурал эки јанынан ајарулу. Баштапкызында, бистин кезик јиит улус сионисттердин алты толыкту чолмонын

эдингенинде коомой неме јок деп сананып турган болзо, кўнбадыштагы пропагандисттердин шўўлтези чек өскө. Олор андый кажы ла учуралдан сап-тудунып, бистин басты-ра јашөскүрим кўнбадыштын культуразын бойына аларга, сионисттердин, фашисттердин идеологиязын ээчиде барарга кўүнзеп туру деп айдарга кўјүренгилейт. Кўнбадыштагы пропагандисттердин амадузы јарт. Олорго майкадагы ју-рук тегин эмес, јаан учурлу темдек. Темдек, јурук, јарты јок сөстөр ажыра олор бистин јашөскүримге бойынын идеоло-гиязын, ээжи-јангын, шўўлтелерин јүктеп берерге кичеенип јадылар. Оны качан да ундыбай, сананып јүрер керек.

Н. МОДОРОВ.

ВЕТЕРАННЫҢ ӨДҮМДҮ СӨЗИ

Ветерандардын акту бойынын байлык жүрүми, эткен ат-нерелү керектери, өткөн жаркынду жолы, бүдүргөн жаан ижи жашөскүримге сүреен тын салтарын жетирип жат. Андый жаан жол өткөн улус өзүп жаткан жиит үйеле тушташканы качан да болзо, тын тузалу. Ненин учун дезе, ветераннын жиит улустын алдына айткан сөстөри (эткен доклады, кычырган лекциязы, өткүргөн беседазы) сүреен жаан идеяно-таскамал учурлу. Оны Михаил Иванович Калинин темдектеп туратан.

Шак ла андый жаан жол өткөн, жылбилү жүрүмдү кижини — Ялатов Шабычы Саранович болуп жат. Шебалин райондо Апшуякту журтта жокту малчынын билезинде чыккан ла өскөн Ш. С. Ялатов — жирменчи жылдарда комсомолго кирген, бежен жыл стажту коммунист, партиянын XVIII съездинин делегады, СССР-дин баштапкы катап тудулган Верховный Совединин депутады, Ада-Төрөл учун Улу жууда туружаачы. Тангынан жаткан крестьяндарды өмөлик хозяйство эдип бириктирип баштаган жылдарда комсомолдын члени Шабычы Ялатов Шебалин райондо Коргобы журтта баштапкы колхоз төзөйлө, онын баштапкы председатели болуп иштеген. 1937 жылда ВЛКСМ-нын обкомынын качызына тудулган. Ада-Төрөл учун Улу жуу башталарда, комиссар Ш. С. Ялатов фронтто жуучылдарды фашисттерге удурлашкан ат-нерелү тартыжуга көдүргөн.

Жуунун кийнинде коммунист Ш. С. Ялатов — райисполкомнын председатели, партиянын райкомынын баштапкы качызы болуп иштеген. Качан партия орооннын журт хозяйствозын көдүрерге колхозторды ла совхозторды тынгыдар ишке барзын деп, коммунисттерге кычыру эдерде, Ш. С. Ялатов Ондой райондо Шашакманда Калининнин адыла адалган колхозты пенсияга чыгарга жетире башкарала, бу хозяйствонун экономиказын ол тушта сүреен тынгыткан.

Ветеран-коммунист Шабычы Саранович Ялатов эмди де жаан иште. Ол областьтын ишкүчиле жаткандарыла, жашөскүримле, школдордын үренчиктериле улай ла туштажат.

Ада-Төрөл учун Улу јууда совет албаты јенгенинин 40-чи жылдыгын темдектеген быјылгы жылда ишкүчиле јаткандардын коллективтери Ш. С. Ялатов олардын алдына куучын айтсын деп анчада ла көп сурагылайт. Оны кышкыда да, јайгыда да, күскиде де, јаскыда да түнде ле түште малчылардын ыраак турлуларында, механизаторлордын одуларында, фермаларда ла бригадаларда, Турачактын агаш кезеечилеринде ле Акташтын шахталарында куучын айдып турганына туштаарын. Ол школдорго барала, пионерлердин өткүрип турган ижинде, комсомолдордын јуундарында туружат, черүге атанып јаткан јииттердин алдына куучын айдат. Жылдын ла 40—50 лекция кычырып јат.

«Лекция божогон согында улус бачым таркабай, куучындажып, көп сурактар берип отургылайт» — деп, лектор куучындайт.

Ш. С. Ялатов лекцияны јилбилү эдип кычырар марын тапкан кижии. Кандый ла сурак аайынча куучындап турза, оны бистин орооннын ла партиянын историязыла, Туулу Алтай өткөн јолло, областьтын ишкүчиле јаткандарынын бүгүн эдип турган керектериле колбоштырып турат.

Кандый ла аудиториянын алдына, анчада ла жүрүмди јаңы баштаган јииттерге нени канайда айдатанын ветеран јакшы билер. Баштапкы ла сөстөриле улусты јилбиркеде берер. Темдектезе, үренчиктер алдына куучынын: «Слер, јиит најылар, бисте бар немелерге учур берип билереер бе? — деп сурап баштайт. — Слер бүгүн јуртап јаткан јаан ла јараш тураны алыгар — деп онон ары куучындап барат. — Шак бу јылу ла јараш турагар кышкыда јок боло берзе, не болорыгар? Менде андый учурал болгон. Јирменчи јылдарда мен бай кижиде батрак болуп, јалданып иштегем. Бай мени турадан кышкыда сүрүп ийерде, чадыр айылда кыштаарга келишкен. Алтай улус ол өйдө андый соок ло ышту айылдарда јуртап, торо жүрүмге, оору-јоболго, корон-соокторго чыдашпай, эрте өлгилейтен. Анчада ла јаш балдар чыдашпайтан. Совет јаң болбогон болзо, алтай улус кырылып өлөрдөн маат јок.

Улу Октябрьдагы революциянын јенүзи биске ончобыска ырысту жүрүмнин јолын ачкан. Је јаңы жүрүмге келген јол ыраак ла кату болды... «Онон ары лектор өткөн өйлөрдөги керектерди, Туулу Алтайда јаңы жүрүмнин баштапкы алтамдарын, комсомолдын баштапкы ячейкалары төзөлгөни, коллективизациянын күч јылдары керегинде, Коммунистический партия тургускан задачаларды бүдүрери јанынан

јирменчи, одузынчы, төртөнинчи жылдардын комсомолдоры тартышканы, Ада-Төрөл учун Улу јуунын жылдарында фронтто немец олјочыларга удурлажа ат-нерелү јуулашканы ла тылда эрчимдү иштенгени керегинде, Улу јенүнн ырызы ла јуунын кийниндеги жылдарда албаты-хозяйствозын орныктырган жылдардагы уур-күчтер керегинде куучындайт.

Шабычы Саранович Ялатов өткөн жылдардагы исторический учурлу керектерди куучындаарда Туулу Алтайда болгон чоком керектерле, акту бойы эткениле, көргөниле јөмөп јартаганын улус тын јилбиркеп угуп јадылар. Болгон керектерди кандый да коркыштузын ла јаманын јажырбай, чынынча јартап айдып бергениле Ш. С. Ялатовтын бастыра лекциялары ла докладтары ағыланат. Анайда бүгүнгн күндеги ырысту ла јакшы јүрүмге совет улус кандый тартыжу ажыра, көп кан төгүп ле тер агызып једип аларга келишкеннн бүгүнгн јашөскүрим ол исторический учурлу керектерде турушкан кижиден угуп турганы ағылу јаан учурлу, терен өдүмдү ле јаан једимдү болуп јат.

Оныла коштой Ш. С. Ялатовтын куучындарынын база бир ағылузы айдып турган керектерде бойы турушканын јарт сөстөрлө јартап, ол керектерге партийный түп-шүүлте эдип, бүгүнгн јүрүмле, ишле, бүдүрип турган задачаларла билгир колбоштырып турганында.

Шабычы Саранович Ялатов јашөскүримди коммунистический күүн-тапту эдип тазыктырар иш өткүрери, бу сурак аайынча лекция кычырып, доклад эдери, беседа өткүрери јанынан өскө общественник-лекторлорго јозок.

ЈЕНҮ ТЫЛДА БАЗА ЈЕТКИЛДЕЛГЕН

«Кару, Зоя Ерофеевна! Бүгүн 2 декабрьда 2 час түште бисте «Коммунисттерден јозок алып турус...» деп тема аайынча торжественный јуун өдөр. Бистин јуунда туружыгар деп, сүреен тын сурап турус...

«Школ-интернаттын пионерлери».

Андый кычырулар Зоя Ерофеевнага көп келип јат. З. Е. Панова — школдордын үренчиктеринде, техникумдардын ла училищелердин үренечилеринде, пединституттын студенттеринде, предприятиелердин коллективтеринде јашөскүримнин сүүп сакыган айылчызы.

Бойынын докладын эмезе лекциязын Зоя Ерофеевна

отурган улусла куучындажып отурган аайлу баштап турат. Онын јараш ла чечен сөстөрлү, жүрүмнөн алган керектерле жөмөгөн куучынын угарга јилбилү.

Зоя Ерофеевна Панова јуунын алдында көп јылдардын туркунына школдо үредүчи болуп иштеген. Ада-Төрөл учун Улу јуу башталган күннин эртенгизинде партияга кирген. Баштапкы ла күндөрдөн ала З. Е. Панова Шебалин райондо, онын областыта башкараачы иштерде иштеп, тылдагы улусты фронтко болужып эрчимдү иштеерине көдүргөн. Баштапкы ла кышты фронтовиктерге јылу кийим јууп атка-рар иш башкарды.

Партиянын райкомынын ла райисполкомынын јакару-зыла колхозторго барып, фронтко атанган улустын ордына үй улусты тургузып, олардын ижине тын болушкан. Јуунын јылдарында тылдагы колхозтордын ла совхозтордын, пред-прияттиелердин ижинде үй улус, карган јаан улус ла јажы јеткелек јиит уулар ла кыстар су-кадыгына килебей, бас-тыра бойын беринип иштегенин Зоя Ерофеевна Панова јакшы билер, бойы анайда иштеген, улусты баштаган.

Бүгүн «Ада-Төрөл учун Улу јуунын јылдарында Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары ат-нерелү иштегени кере-гинде» тема аайынча лекция кычырганда эмезе доклад эт-кенде, куучын өткүргенде, Зоя Ерофеевна айдат: «1942 јыл-дын декабрь айындагы коркышту күндөрдү бис, партияга јуунын баштапкы күндөринде кирген коммунисттер, анчада ла јакшы билерис. Бистин областытын партийный органи-зациязы талдама ууларын ла кыстарын Төрөлин өштүдөн корулап јуулажарына фронтко ийген. Бис, тылда арткан бастыра улус, өштүни јенерине жөмөлтө эдип, түни-түжиле иштенгенис. Јербойындагы партийный организациялар, Со-веттер фронтко көп аш, эт, сарју ла өскө дө аш-курсак, јы-лу кийим аткарган, орооннын күнбадыштагы райондорынан келген улусты, јууда кенегендерди, фронтто јуулашкандар-дын билелерин кичееп јеткилдеген. Улус олорто бары-јогы-ла үлөшкөн, нени де кысканбай берген.

«Јуу башталарда экинчи күн, 1941 јылда мен партияга киргениме эмдиге оморкоп жүредим» — деп, Зоя Ерофеевна куучындайт. Јуунын кату ойинде коммунист болгонында ја-ан учур бар.

З. Е. Панова улустын алдына куучын айдып билер ки-жи: көп јылдардын туркунына школдо үредүчи, онын культ-ишчи, партийный, советский башкараачы иштерде иштенген. Андый да болзо, кажы ла лекцияга ла докладка, керек дезе,

кыска օйгօ јайым куучындажарга тыгыда ла быжулап белетенип јат. Кажы бир лекцияны башка-башка аудиторияда кычырар эдип белетейт.

«Туулу Алтайдын комсомолынын историязы» аайынча лекцияны М. Исаковскийдин «Ол кўнбадыш барар јакару алды, кызы օскօ јер јаар атанды» деген сօстօрлօ башталган кожонды угарыла баштайт. Лекцияда айдылганын ол օйдօ чўмделген ўлгерлерле, кожондорло јօмօп турат. Бойынын куучындарында бистин орооннын албатыларынан најылыгына, совет патриотизмнин ле социалистический интернационализмнин ийдезине јаан ајару эдип јат.

Туулу Алтайдын ишкўчиле јаткандары јуунын кату јылдарында, кօп једикпестерлў օйдօ օштўнин курчузында болгон Ленинградтан, Дондогы-Ростовтон ла օскօ дօ јерлерден тартып экелген јўстер тоолу балдарды кичееп օскўргени керегинде Зоя Ерофеевна куучындаганда օткօн օйдօги керектер анылу болуп кօрўнет. Алтай улус орус, украин, белорус, молдаван балдарды акту бойынын тօрօл балазындыј кичееп օскўрген.

Ондор јылдардын туркунына улусла иштеген, байлык ченемелдў лектор З. Е. Панова бойынын билгирин элбедерге ле теренжидерге кичеенет. Лекцияга, докладка ла куучын օткўрерге белетенген кажы ла учуралда газеттерде јарлалган јаны материалдарла таныжат, архивтен алганын элбеде тузаланат. Онын куучынын кем угатанын, кандый иштў улус болотонин ајаруга алып, ологро келиштире белетенет.

Кемге не керегин, кандый сурак соныркадарын башкараачы партийный иште иштеген кижы јакшы билер. Лекцияны ла докладты јилбилў эдерге азыйгы фотографияларды, газеттерде ле журналдарда јарлалган материалдарды элбеде тузаланат. Андый материалдар Зоя Ерофеевнанын бойында кօп јуулган.

Зоя Ерофеевна Горно-Алтайсктагы медицинский училищеде «Туулу Алтайда су-кадыкты корыыр иштин историязынын» музейин тօзօгօн. Анда бир мун экспонат јуулган, олондон 300 экспонат — лекция кычыларына тузаланар эдип кօргўзилди.

Улуска тузалу керектер эдери, ологро билгирлер таркадары, партиянын օткօн јолын ла политиказын јартаары, јиит улуска јўрўмде чике јол табарына болужары — коммунист-лектор, партиянын ла иштин ветераны Зоя Ерофеевна Панованын бўгўнги јўрўминин амадузы.

АДА-ЭНЕЛЕРДИН, ЭЛ-ЖОННЫН УЧУРЫН БИЙИКТЕДЕРИ

Кош-Агашта «50 лет СССР» колхоз — областта экономиказыла эн тын хозяйстволордын бирүзи. Мында көп национальностту бүүдүн-жарым мунга шыдар кижин иштеп, государственного көп эт ле сүт берип турулар. Олордын тоозында: 67 проценти — алтайлар, 32 — казахтар, 0,7 — орус-тар ла өскө дө ук улус Төрөлинин ийдезин тыгыдарына болуп, эрчимдү иштенип жадылар. Мухор-Тархатыда билелердин 65 проценти көп балдарлу.

Мухор-Тархатыдагы журт Совет, колхозтын правлениези ле партийный организациязы балдарды тазыктырып чыдадарына, үредерине, јит туштан ала ишке темиктирерине јаан ајару эдип турганын ағылап темдектеер керек. Бу јаан учурлу иште эл-јон, ада-энелер туружып јат.

Балдарды тазыктырып чыдадарына јарамыкту айалга јеткилдеерине јаан ајару эдилет. Колхозто балдардын сады, орто үредүлү школ, интернат, узадылган күндү группа бар, Културанын туразы, Малчылардын туразы, библиотека, спорттын комплекси, магазиндер, быткомбинат, фельдшерско-акушерский пункт иштеп туру.

Көп улус телевизорлу, радиоприемниктү, газ тузаланып жадылар. 18 колхозчы автомобильдү, кажы ла колхозчы јакшы туралу, бойынын болушту хозяйствозында уй, кой, эчки, кезиги ат тудуп жадылар.

Јашөскүримди үредип тазыктырар сурактар улай ла партийный, профсоюзный, комсомольский јуундарда, албатынын депутаттарынын журт Совединин сессиязында, школдогы педсоветте шүүжилет. 1984—1985 јылдарда өткөн партийный јуундарда коммунисттер школдын ижин јангырта төзөйтөн, балдарды үредип тазыктырарында биленин, комсомольский организациянын учурын бийиктедер сурактарды шүүшкен. Парткомнын, журтисполкомнын, нөкөрлик јаргынын, уй улустын Совединин јуундарында балдарын канайда кичееп өскүрип турганы керегинде 52 ада-эненин отчетын уккан.

Јурт Советтин јаантайын иштеер комиссиязы уй улус-

тын соведиле, билеге ле школго јөмөлтө эдер советле кожо балдарлу билелердин айлында санитарный айалганы шинг-деп көрүп туру. Улай аракыдап турган Мендековтын, Юнхуновтын, Бадановтын билелери балдарды үредип тазыктырып турганы аңылу ајаруда. Андый бүдүмји јок билелерде иштейтен план бар.

Көп балдарлу билелерге, балалу жагыскан энелерге квартираны элден озо берип, одын, өлөң эдер јер, болуш акча берип јат.

Өзүп јаткан јиит үйени коммунистический үредип тазыктыларында школдын, биленин ле эл-јоннын колбуларын тындып, оларды јашөскүримди јүрүмге, ишке, профессия талдап аларына ууландырып турулар.

Школ билгир ле кичеенип иштеер үредүчилерле јеткилделген, оларго иштегедий ле јуртап јаткадый јарамыкту айалга төзөлгөн. Школдо 334 бала ончозы јакшы үренип јадылар, јаман кылык эткен учуралдар јок. Школдын интернадында ыраак турлуларда иштеп турган койчылардын 70 балазы үренерге ле јадарга керектү ончо айалга јеткилделген. Üредүчилер улай ла ада-энелерле туштажып, балдарды кичеери јанынан куучындажып, лекциялар кычырып јадылар.

Ада-энелердин јуундарында «Школдордын ижин жагырта төзөөри», «Балдарды биледе ишке тазыктылары керегинде» ле өскө дө сурактарды шүүшкени јилбилү өтти. «Сенин ада-эненнин ижи», «Кизи ижиле макталат» ла өскө дө темалар аайынча класста сочинениелер бичилет, јаан класстарда «Биледеги јүрүмнин этиказын ла психологиязын» үредип јат.

Үренчик балдарла класста ла школдо эмес иш өткүреринде коммунисттер, депутаттар, колхозтын специалисттери, иштин озочылдары туружып јадылар. Колхозтын баш зоотехниги Джуманов С. Д., баш агрономы Картабаев Ж. К., электрогазосварщик Челтушев Н. С., быткомбинаттын ишчизи Бокпунова З. Б. школдо кружоктордын ижин башкарып турулар.

Кажы ла класска иштин озочылдарынан, јуунын ла иштин ветерандарынан таскадаачы-шеф көстөлгөн. Темдектезе, 6«а» класстын шеф-таскадаачызы — албатынын депутаттарынын областной Совединин депутады, озочыл механизатор нөк. Богданов Я. Ч., 7-чи класстын шеф-таскадаачызы — јуунын ла иштин ветераны Кольчикова Д. Н.

Колхозтын јеринде Ада-Төрөл учун Улу јууда турушкан

8 кижиге, 11 герой-эне, ордендер тагынган 28 кижиге журтап жат. Олор балдарды үредип тазыктыларында эрчимдүү туружып жадылар. Бытыргы жылда школдын үренчиктери олорло 18 катап тушташкан. Иштин ветерандары — Б. С. Малчиновло, Г. Садакпаевле, Ч. Ефтиновала, СССР-дин азыйдагы тудулган Верховный Совединин депутаттарыла — Я. У. Телесовала, А. М. Керексибесовала, КПСС-тин XXVI съездинин делегады С. А. Маскановло, жуунун ветерандары — К. Я. Тадыровло, К. Кыдырбаевле, М. Такылбаевле тушташканын балдар качан да ундыбас.

Мухор-Тархатынын балдары жаштан ала ишке темилип баштагылайт. Баштап олор айлындагы малын кичеерине үренип алала, онон жайгыда, каникулдардын күндеринде ада-энелериле кожо кой-эчки кабырып, өлөн эдеринде туружып жадылар. Школьниктер жаңы чыккан жаш кураандар корыларында, эчкинин ноокызын тараарында, койдын түгин кайчыларында, кажаандар арчыларында эрчимдүү иштегилейт.

Школдогы мастерскойлордо уулар кураандардын үкпектерин, спортивентарь, балдардын садына ойынчыктар жазагылайт. 1977 жылдан ала иштин ле амыраштын «Эзине» лагери иштеп туру. Үренчиктер 100 гектар жерде өлөн кыралап өскүреле, кажы ла гектарынан 30 центнерге жетире түжүм алып турулар. Олор бойынын хозяйствозынын экономикасын тыгыдарына тын жөмөлтө эдип жадылар. Бытыргы жылда бастыра азыралдын 12 процентин балдар белетедилер, тараган ноокынын 55 проценти, кайчылаган түктин 43 проценти, сугарылган жердин 10 проценти — үренчиктердин ижи.

Колхозтын правлениези, журт Совет, партком, школ ло ада-энелер балдарды үредип тазыктылары ла олорго профессиональный ууламжы берери жаанынан кожо иштеп, жаан једимдерлү болуп турганы јарт көрүнөт. Калганчы үч жылда школды үренип божоткон 84 баладан 56 бала төрөл колхозында иштеп артты. 18 бала журт јерлерге керектү специальность аларга институттарда ла техникумдарда үренип туру.

Койчылардын 70 турлузында үч-төрт үйеге улалып келген билелер иштегилейт. Керексибесовтордын, Шартлановтордын, Серикпаевтердин, Маскановтордын билелери ада-өбөкөлөринен бери койчылар болуп иштеп келген.

Эчки өскүрер иштин озочылы, Иштин Магы орден тагынган коммунист Масканов С. А. үйиле кожо алты бала чыдадып туру. Нөк. Масканов С. А. улай ла школго барала,

үредүчилерле туштажып, балдарынын үредүзи ле кылык-
жаны керегинде куучындажат. Үренчиктерле тушташканда
нөк. Масканов С. А. койчынын ижи, совет улустын жадын-
жүрүмин жарандылары жанынан партиянын ла башкарунын
килемжизи керегинде куучындап турат. С. Маскановтын жаан
кызы Галя озочыл иштү койчы, албатынын депутаттарынын
Алтайский краевой Совединин депутады.

Коммунист Т. Сейсекеновтын билези он бала чыдаткан.
Олордын бешүзи бийик үредү алаала, журт хозяйство иш-
тегилейт. Озочыл койчы И. Амыровтын билезинде өскөн он
бала, анайда ок Павловтордын, Кыдырбаевтердин, Малчи-
новтордын ла өскөлөринин де билелеринде көп балдар
иштенгилейт ле шыранкайын, чеберин көргүзип, колхозто
эрчимдү иштенип турулар.

Андый билелерде ак-чек жүрүмдү болорына, кичеенип
иштенерине жакшы жозокты балдарына ада-энелери көргү-
зип жат. Олордын балдары жаан улустын сөзин уккур, өскө
улуска күүнзек, кичүлерине жалакай, иштенкей, кичеенкей
болуп өскүлөйт. Журтта карып жажы жеткен ада-энезин киче-
ебей арттырган учурал болбой туру.

Школды үренип божодоло, колхозында иштеп арткан
балдарга иштеерге ле культурный амыранарга керектү ай-
алга төзөп, олордын ижи учун моральный ла материальный
жилбиркедип жат.

Бу өдүп жаткан бешжылдыкта колхозчыларга 53 тура ту-
дулган, көп нургунын турлуларда малчылар туткан, спорт-
тын комплекси тудулды. Школ, жылу гараж тудулып жат.
Журт радиолу ла телефонду. Колхоз специалисттерин бойы
үредип белетеген. Орто үредү алган жииттер ле кыстар мал-
чылар, механизаторлор, мелиораторлор, строителидер болуп
иштегилейт.

Мал өскүреринде иштеп турган улустын 46 проценти —
орто үредүлү жашөскүрим. Бу бешжылдыкта 87 уул кичи
алып, айылду болгон. Айрылышкан учурал болголок. Бал-
дар чыгары көптөйт.

Колхозчылардын айдары жок көп нургуны колхозтын
текши ижинде эрчимдү туружып, бойларынын балдарын
жакшы кылык-жанду, иштенкей болорына тазыктырып туру-
лар. Иштин дисциплиназы тынгыган, ишке чыкпаган учурал-
дар, 1980 жылга көрө, беш катап астады.

«Аракыдашты токтодоры ла алкоголизмди жоголторы жа-
нынан» КПСС-тин Төс Комитединин ле СССР-дин Министр-
лер Совединин жөбин журттын улузынын текши жуунында,

фермалар сайын колхозчылардын жуундарында шүүжеле, аракыдайтаныла, иштин дисциплиназын бузарыла, ээжи-јанды, законды бузарыла тартыжып јоголтор иштер темдек-телген. Бу иш кыйа баспастан бүдүп турганы партийный организациянын шинжүзінде. Тойлойтон, жүзүн-башка байрамдар, јыргалдар, туштажулар өткүретен, өлгөн кижинин сөөгин жуујтан ээжилер јөптөлгөн.

Је оныла коштой јиит үйени коммунистический үредип тазыктыларында биленин учурын бийиктедери јанынан партийный организация, онын парткомы өткүрип турган иш, КПСС-тин Төс Комитединин июнь айдагы (1983 ј.) ла апрель айдагы (1985 ј.) Пленумдарынын јөптөрінде айдылган некелтелерди жүрүмде бүдүрерин јеткилдебей турганын бу жуукта партиянын обкомынын бюросы темдектеди.

Балдарды чике үредип тазыктылары јанынан колхозтын правлениези, јурт Совет ле онын комиссиялары, үй улустын Соведи, ада-энелердин комитеди, профсоюзный ла комсомольский организациялар өткүрип турган ишти партком шиндеп, чокым ууламјыла башкарбай турганы билдирет. Оны текши план јок болгоны керелейт.

Ада-энелер балдарын кичееп өскүрип, јакшы кылык-јанга, тузалу ишке темиктирип, билелерде озодон бери јанжыккан ээжи-јанды таркадатан чокым кизи көстөлбөгөн. Социалистический мөрөйдин итогторын көргөндө, колхозчыларды моральный ла материальный јилбиркедерде билезинде не болуп турганын ајаруга албай јадылар.

Профсоюзтын, комсомолдын, спорттын организациялары, клубтын, библиотеكانын, медпунктын ишчилери сукадыктын күндерин, билелердин ойынын, «адам, энем ле мен — спорт сүүген биле» деген маргаандар өткүрерин, телеберилтени, кинофильмди, кычырган бичикти шүүжерин өткүрбей јадылар. Билелердин клубтары, культурно-спортивный комплекстери төзөлбөгөн.

Балдарды үредип тазыктылар сурактар аайынча конференциялар, семинарлар, консультациялар ас өдүп јат. СССР-дин Конституциязы ла өскө дө закондоры аайынча ада-энелер ле балдар кандый керектер эдер учурлузын ла кандый праволорлу болгонын турлуларда иштеп турган кезик малчылар билбес. Школдын ижин јангырта төзөөри керегинде партиянын ла башкарунын документтерин, коммунизмди төзөп бүдүрөөчилердин моральный ээжилерин јартаар иш ујан өдүп јат.

Јурттагы улуска педагогический билгирлер берер иш тө-
зөлбөгөн, балдарды тазыктырып чыдадар сурактар аай-
ынча лекциялар, докладтар ас. Кезик билелерде озогыдан
артып калган ээжи-јандарла башкарынып, балдарды јаны
ээжи-јандарга, културага тазыктыларына, ончо јанынан
физический ле духовный тен өскүрип чыдадарына ајару
болбой јат. Онын учун ыраак турлуларда јаткан кезик би-
лелерде балдар улусла куучындашпас, солун кижиден кый-
ып турар. Орус тилди билбес болуп өзүп турганы јастыра.
Андый бала оног ары өзүп, јаан јолго туруп, эмдиги өйдин
культурный ла духовный байлыгын тuzаланарга күч болор.

Кезик алтай эмезе казах улустын билелеринде балдарла
најылык болоры, сүүжери, јаанап келзе, айыл-јуртту, бал-
дарлу болотонь керегинде куучын болбой турганы база јас-
тыра. Бастыра бу сурактар аайынча јартамал ишти үредү-
чилер, медиктер, културанын учреждениелеринин ишчиле-
ри өткүрери керектү. Ару-чек болоры, айыл ичинде иштене-
ри, иштег бош, чөлөө өйди тuzалу өткүрери јанынан куучын
өткүрер керек. Бу иште «Билгирлер» обществонь членде-
ри, ЗАГС-тын ишчилери, милициянын ла прокуратуранын
ишчилери, јурттагы бастыра интеллигенция туружар учурлу.

Турлулардагы малчыларда таскамал темалар аайынча
литература, балдарга алтай ла казах тилле чыккан бичик-
тер табылбас. Алтай бичиичилердин книгелери малчылар-
дын турлуларына јетпей районнын төс јуртындагы магазин-
де јадат. Кезик турлуларга газеттер, журналдар ла пись-
молор бир айдан барбай јат. «Биле ле школ» деген журнал-
ды көп улус бичидип алдырбай туру. Школдо үренерге јет-
келек 205 баладан јүк ле 25 бала садка јүрүп јат. 48 бала
турлулардагы ада-энелерле кожо. Олор керегинде парткомдо
до, јуртисполкомдо до бир де кижинени де билбес.

Балдарла иштееринде, совет улустын јиит үйезин үредип
тазыктыларында ада-эненин учурын бийиктедер иште бу
айдылган ла өскө дө једикпес-тутактарды түзедип јоголто-
ры — партийный организациянын, јурт Советтин задачазы.

У. ДЖАЗБАЕВ,

**КПСС-тин обкомьнда пропаганда ла
агитация бөлүгинин секторынын заве-
дующийи.**

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМНИНГ ИНДОКИТАЙДАГЫ УЛУ ЈЕНҮЗИ

Вьетнамнын Коммунистический партиясы төзөлгөнүнөн бери он беш жыл өткөн кийинде 1945 жылда күскиде Индокитайдын историясында Вьетнамда август айдагы революция јенгени ле Вьетнам Демократический республика төзөлгөни керегинде јаңы јаркынду страница бичилген.

Онон бери төртөн жыл өткөн. Бу өткөн жылдарда империализм августтагы революциянын једимдерине јөпсинер күүни јок болгонын көп катап көргүсти. Революцияны тумалаарга албаданала, болуп албаган.

Телекейлик империализм јаңыс ла метрополиянын пролетариадынын күчин јиген эмес, је анайда ок колонияларда албатыларды базынып кулданган. Капитализмнинг өзүмининг калганчы ойинде — империализм тужында пролетарский революция керегинде К. Маркстын ла Ф. Энгельстын үредүзин В. И. Ленин онон ары көндүктирип, бичиген: «Јаңыс ла капиталистический ороондордо эмес, је анайда ок колонияларда пролетариаттын революциясы јенер аргалу. Нациялар социализмге башка-башка јолдорло барар. Социалистический революция јенген орооннын болужыла сондогон ороондор капитализмнинг јолына кирбей, көнү социализмге барар аргалу». Улу Лениннинг анайда айтканы чын болгонын јүрүм көргүсти.

Империалисттер колониялар блаажып јуулажып тартышкан баштапкы телекейлик јуу Улу Октябрьский социалистический революциянын јенүзине экелген. Октябрдагы революция Россияда капитализм бийлеген башкаруны антарала, империализмнинг бирлик кынјызын эн ле уян үйезинде үзе соккон.

Октябрдагы революция јенгеле, Совет Социалистический Республикалардын союзы төзөлгөни кижиликтинг историясында улу јаан бурылта эткен, кижии бойынын јүрүм-салымынын ээзи болотон, кижилик социализмге киретен ой ачкан.

Вьетнамнын коммунисттери Улу Лениннинг үредүзиле башкарынып, Октябрь јарыткан јолло барып, јаңы ойдө национальный јайымданар быжу аргалар тапкан. «Јаңыс ла социализм, јаңыс ла коммунизм базынчыктаткан калыкты

жайымдаар аргалузы керегинде» бу өдүп жаткан жүсүлүдүктүн 20-чи жылдарында Вьетнамнын баштапкы коммунизи Хо ши Мин ойгор түп шүүлте эткен.

Вьетнамнын компартиясы төзөлгөн баштапкы ла күндөрдө ала национально-демократический революциянын империалисттердин ле феодалдардын базынчыгын жоголтоло, капитализмнин жолуна турбай, көнү социализмге барар программаны бүдүрүп баштаган.

Партия империалисттердин ле феодалдардын башкаруунан аңтарып жоголторго ишмекчилердин, крестьяндардын, оок буржуазиянын тартыжууну төзөп башкарды. 1930—1931, 1936—1939 ла 1940—1945 жылдардагы үч катап көдүрилген түймөен Вьетнамдагы революция жегерине белетегени болды.

Качан немецкий фашисттер Совет Союзты жуулап келерде, олжочылар сөс жоктон жегдиртер деп Вьетнамнын коммунисттери угузып, ороондо жайымданар тартыжууну тынгыдала, фашизмди ле милитаризмди жегерине бойынын жөмөлтөзүн эттилер.

1945 жылда гитлеровский фашизм жегдиртери жартала берерде, япон милитаристтер французский колонизаторлорды албанла туура эделе, Индокитайды бойлоры бийлеп алдылар. Партия жаңы олжочылардан жайымданар тартыжуга бастыра албатыны көдүргөн.

Качан Совет черүлер Япониянын Маньчжурияда, Кореяда ла Түндүк Китайда турган Квантун черүзүн жуулап оодо согордо, компартия Вьетнамда 1945 жылда август айда бастыратекши түймөен көдүреле, ороондо жаңы бойынын колына алды. 1945 жылда 2 сентябрьда Түштүк-Күнчыгыш Азияда ишмекчилердин ле крестьяндардын баштапкы государствозы төзөлгөн.

Вьетнамда август айдагы революция колониальный ороондордын ортодо элден озо жегген пролетарский революция болуп жат. Государствонун ээзи — ишкүчиле жаткан калык боло берген. Августтагы революция вьетнам калыктын историясында жаңы өй — ороон национальный жайымданган, ишмекчи класс, бастыра ишкүчиле жаткандар жайымданган өй, жаңы жүрүмди — социализмди төзөйтөн өй ачкан.

Революциянын кийинде Вьетнамда тартыжу одус жылдын туркунуна өткөни тегин учурал эмес, Вьетнамдагы революцияны жоголторго империализм, эски ле жаңы колониализм бириккен. Олор ишмекчилердин ле крестьяндардын жаңы төзөлгөн государствозун жоголтоло, социализмнин жаш

корбоголорын јоголторго албадандылар. Франциянын базынчыгынан јайымданганы Индокитайда колониализмнин арткан-калганын јоголткон. Империализмнин башчызы ла телекейдин жандармы болгон государствонун — США-нын агрессиязына удурлашкан јууда Вьетнамнын калыгы јенгип чыгала, олјочыларды бойынын јеринен чыгара сүрүп, империалисттер бийлегенин јоголтоло, социализмнин јолына кирди.

Вьетнамнын, Лаостын ла Кампучиянын албатыларынын империализмге ле реакцияга удурлашкан тартыжуда јенүлеринин шылтуунда Индокитайдын ороондорынын јуучыл союзы тыгыды. Карындаштык үч ороон өмөлөжип, Совет Союзтын ла социализмнин өскө дө ороондорынын кыскабай берип турган болужыла јаңы јүрүм тзөп турулар.

Оок производводон, азийгы колониализмнен, јарымдай феодализмнен социализмге баратаны јенил эмес. Вьетнамнын Компартиязы Совет Союзта ла өскө лө карындаштык ороондордо социализмди тзөп бүдүрген ченемелди Индокитайда, Вьетнамда боло берген чоком айалгага келиштире тузаланып, бойынын IV ле V съездтеринде бастыра Вьетнамда социализмди тзөп бүдүретен программа тургузып јөптөгөн. Программада пролетариат башкарган государствого јөмөнп, ишкүчиле јаткандар өмөлөжип иштейтен система тзөөри, ишкүчиле јаткандарды производводогы колбуларда, наукада ла техникада, идеологияда ла культурада јаан јаныртулар өткүрери темдектелген.

Јаңы обществонын амадузы — ишкүчиле јаткандардын материальный ла духовный керексигенин јеткилдеери. Социалистический производводо өмөлөжип иштегени ишкүчиле јаткан калыкты политический, экономический, культурный, социальный керектердин ээзи эдет, производводонун средстволоры бастыра албаты текши тузаланар јөөжө боло берди. Эдилген байлык-јөөжөни, культуранын ла искусствонун једимдерин эл-јон текши тузаланат. Улус өмөлөжип иштеп турганынын шылтуунда социалистический демократия, оног озо болгон демократиялардан чик јок артык болгонын көргүзет.

Қалганчы он јылда, Вьетнам бирлик боло берген кийинде орооннын тышјанындагы ла ичбойындагы јүзүн-јүкпүр өштүлери Вьетнамда социализмди јоголторго тын албаданып, эш-неме болбоды. Бастыра Вьетнамда албатынын башкарузы турала, ороондо революционный јаныртуларла кожо ишкүчиле јаткандар бастыра јүрүмнин ээзи боло бердилер.

БАЖАЛЫКТАР

Пландарды ла молјуларды бӯдӯрер	3
Ишкӯчиле јаткандардын обществозы	8
Качан да ундыбай сананып јӯригер	14
Ветераннын ӯдӯмдӯ сӯзи	20
Ада-энелердин, эл-јоннын учурын бийиктедер	25
Марксизм-ленинизмнин Индокитайдагы улу јенгӯзи	31

СОДЕРЖАНИЕ

Выполнение планов и обязательств	3
Общество трудящихся масс	8
Помнить везде и всегда	14
Слово ветерана	20
Повышение роли семьи и общественности в воспитании подростающего поколения	25
Великая победа марксизма-ленинизма в Индокитае	31

Подписано в печать 16.10.85 г. АН 12816. Формат 60x80 1/16.
Усл. п. л. 2,09. Уч.-изд. л. 1,88. Тираж 450. Заказ 3259.
Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издатель-
ства. 659700 г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-
Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

4 акча